

Šis puslapis atspausdintas iš DELFI interneto vartų.
Adresas <http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=30264437>

Teisininkas: atsakomybė dėl kankinimų CŽV kalėjime turėtų būti griežtesnė

Eglė Digrytė, www.DELFI.lt

2010 kovo mėn. 22 d. 14:37



Algimantas Čepas

© DELFI (K.Čachovskio nuotr.)

Slapto CŽV sulaikymo centro istorijoje figūruojančių Lietuvos pareigūnų piktnaudžiavimo tarnyba klausimą būtų galima kelti patvirtinus bent vieną faktą, pavyzdžiui, kad buvo trukdoma pasieniečiams tikrinti nusileidusius lėktuvus. Tačiau šiuo atveju kalbama apie žmogaus teisių bei tarptautinių įsipareigojimų pažeidimus, jei centre tikrai buvo laikomi ir kankinami įtariami teroristai. Taip pirmadienį Vilniuje surengtoje konferencijoje teigė Teisės instituto vyresnysis mokslo darbuotojas Algimantas Čepas.

Tarptautinę konferenciją apie JAV Centrinės žvalgybos valdybos (CŽV) Slaptųjų sulaikymų ir ypatingųjų perdavimų programos vykdymą Lietuvoje surengė Žmogaus teisių stebėjimo institutas kartu su Vilniaus universiteto Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės institutu bei Europos konstitucinių ir žmogaus teisių centru. Į renginį buvo pakviesti Lietuvos ir užsienio politikai bei ekspertai.

Praėjusių metų gruodį paskelbtose Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto [išvadose](#) teigiama, jog Lietuvoje buvo įrengtos patalpos slaptam CŽV kalėjimui ir amerikiečių orlaiviai skraidė į mūsų šalį, tačiau ar buvo atvežami sulaikyti asmenys, nenustatyta. Aukščiausi pareigūnai apie tai nebuvo informuojami arba informuojami paviršutiniškai. Parlamentarai pasiūlė prokurorams ištirti, ar buvę saugumo vadovai Mečys Laurinkus ir Arvydas Pocius bei aukštas saugumo pareigūnas Dainius Dabašinskas nepiktnaudžiavo tarnybine padėtimi ir neviršijo įgaliojimų.

Kaip renginyje teigė A. Čepas, informacijos, kuria remiantis būtų galima kelti prielaidas ar daryti išvadas dėl kaltųjų šioje istorijoje, yra nedaug. „Dalyvavimas programoje, pagal kurią galėjo būti kankinami žmonės, rodo, kad esame nepavydėtinoje situacijoje“, – pripažino teisininkas.

Vienas iš konferencijos pranešėjų – Europos konstitucinių ir žmogaus teisių centro generalinis sekretorius Wolfgangas Kaleckas gyrė Lietuvą už greitą reakciją į JAV žiniasklaidos reportažus apie galimą slaptą CŽV sulaikymo centrą, mat tyrimas parlamente buvo pradėtas praėjus vos keletui mėnesių po pirmųjų pranešimų. Kitose valstybėse tyrimų pradžia užtruko gerokai ilgiau.

Tačiau A. Čepas sukritikavo Generalinės prokuratūros delsimą – jos tyrimas pradėtas tik sausio pabaigoje, praėjus pusmečiui, kai Seimas [patvirtino](#) NSGK išvadas. „Tai yra daug“, – tvirtino pranešėjas ir atkreipė dėmesį, kad tyrimas pradėtas praėjus daugiau nei pusei 8 metų termino – tokia šiuo atveju yra senatis.

NSGK išvadose keliama klausimai dėl galimo minėtų pareigūnų piktnaudžiavimo tarnyba. Pagal Baudžiamąjį kodeksą, valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui, kuris piktnaudžiavo tarnybine padėtimi arba viršijo įgaliojimus, jei dėl to didelės žalos patyrė valstybė, tarptautinė viešoji organizacija, juridinis ar fizinis asmuo, baudžiamas teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimu, bauda, areštu arba laisvės atėmimu iki 4 metų.

Pasak A. Čepo, šį straipsnį galima pritaikyti įrodžius vos vieną iš minimų faktų, pavyzdžiui, kad Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnams neleista patikrinti vieno iš nusileidusių lėktuvių. Tačiau tarptautinėje erdvėje kalbama apie galimus žmogaus teisių pažeidimus slaptuose CŽV

sulaikymo centruose. „Nuosprendis teoriškai būtų identiškas – ar pareigūnai dalyvavo vykdant kankinimus, ar neleido patikrinti lėktuvo. Tai nėra gerai“, – pažymėjo teisininkas.

Jo žodžiais, sakyti, kad Seimo nariai nustatė tik galimybes slaptiems sulaikymo centrams veikti, o ne faktus, nėra tikslu: „Man atrodo, kad faktai yra, – buvo sudarytos galimybės laikyti asmenis nelaisvėje, kai atitinkamos institucijos kreipėsi su prašymu.“

Baudžiamasis kodeksas numato atsakomybę ir už rengimąsi padaryti nusikalstamą veiką. Tačiau dabartinėje redakcijoje tai galioja tik pasikėsinimui padaryti sunkų ir labai sunkų nusikaltimą, tai yra tokį, už kurį gresianti laisvės atėmimo bausmė viršija 6 metus. Už neteisėtą laisvės atėmimą gresia iki 5 metų, o už turto prievartavimą atimant laisvę – iki 8 metų nelaisvės. „Kitaip tariant, turtą vertiname kone dvigubai labiau“, – stebėjosi teisininkas.

JAV žiniasklaidos duomenimis, į Lietuvą buvo atgabenti 8 įtariamieji teroristai – masiško ir dėsningumo esą negalima įžvelgti. „Bet tai yra nedidelė dalis sistemos, vykdytos beveik viso pasaulio mastu. Lietuvos atvejis yra tam tikras epizodas“, – kalbėjo A. Čepas. Pasak jo, Lietuvoje universali jurisdikcija yra neribota, kitaip tariant, žmonės gali būti teisiami už daug nusikaltimų, nepriklausomai nuo to, kur jie padaryti. „Jei pasižiūrėtume per šitą prizmę, gali būti pradėtas ikiteisminis tyrimas dėl viso proceso, dėl konkrečių asmenų dalyvavimo“, – aiškino pranešėjas.

Tarptautinės teisės ekspertas Dainius Žalimas konferencijoje pažymėjo, kad slaptuose centruose laikyti asmenys galėtų kreiptis dėl žalos atlyginimo. Anot jo, atsakomybė jau pradėta realizuoti, mat pripažintas pažeidimas, atliktas tyrimas. Tačiau dar lieka asmenų, kaltų, kad Lietuva įsitraukė į programą ir prasilenkė su įsipareigojimais gerbti žmogaus teises, patraukimas atsakomybėn.

Kaip teigė teisininkas, teoriškai sulaikymo centrai galėtų būti steigiami, bet ne pagal tarpžinybinius slaptųjų tarnybų susitarimus, o pagal tarptautines sutartis, kurias turėtų ratifikuoti parlamentas. Kartu būtina įsipareigoti gerbti žmogaus teises, laikytis įstatymų. Pasak D. Žalimo, Lietuvos susitarimai buvo neteisėti, nes slaptųjų tarnybų susitarimu negalima nustatyti eksteritorinių zonų, kurios šalyje tarytum tampa kitos valstybės teritorija.



Griežtai draudžiama DELFI paskelbtą informaciją panaudoti kitose interneto svetainėse, tradicinėse žiniasklaidos priemonėse ar kitur arba platinti mūsų medžiagą kuriuo nors pavidalu be sutikimo, o jei sutikimas gautas, būtina nurodyti DELFI kaip šaltinį.